

Студент 1 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено основні принципи інноваційного розвитку підприємств, надано оцінку ефективності цих інноваційних процесів та їх вплив на вітчизняну економіку. Розглянуто такі аспекти, як основні проблеми розвитку інновацій в Україні та шляхи їх вирішення.

Аннотация. Освещены основные принципы инновационного развития предприятий, дана оценка эффективности этих инновационных процессов и их влияние на отечественную экономику. Рассмотрены такие аспекты, как основные проблемы развития инноваций в Украине и пути их решения.

Annotation. The basic principles of companies innovative development are enlightened, an estimate of the effectiveness of innovative processes and their impact on the domestic economy is given. The following aspects, such as the main problems of innovation in Ukraine and the ways of their solution are considered.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційні процеси, підприємство, впровадження інновацій.

Сьогодні, на сучасному етапі розвитку суспільства, коли вкрай важливим завданням є збереження промислового комплексу країни, його структурна перебудова і гарантування подальшого науково-технічного розвитку, проблема підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення. Вирішення цієї проблеми дасть змогу перейти до створення і використання технологій більш високого рівня, а отже, прискорити економічне зростання національної економіки. Тому обрана тема дослідження є актуальною.

Проблеми інноваційного розвитку розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Бузько І. Р., Амоша О. І., Бажал Ю. М., Балабанов І. Т., Геєць В. М., М., Крупка, Г. Менш, О. Новікова, Завлін В. П., Ілляшенко С. М., Кокурін Д. І., Масалов А. А., Федулова Л. І., А. Гриньов, В. Гриньова, Базелла Р. Д. та ін.

Узагальнення опублікованих за цією проблематикою робіт дозволяє зробити висновок про те, що теоретичних і методичних підходів до вирішення завдань покращення інноваційної діяльності недостатньо.

Метою цього дослідження є аналіз інноваційної діяльності підприємств та потенціалу в Україні на сучасному етапі.

У літературних джерелах є чимало визначень інновацій, інноваційної діяльності та інноваційного потенціалу.

Відповідно до міжнародних стандартів, інновація визначається як кінцевий

результат інноваційної діяльності, який дістав втілення у вигляді нового або

вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності [1, с. 374].

У Законі України "Про інноваційну діяльність", який був прийнятий у 2002 році, такий термін, як "інноваційна діяльність" уживається в такому значенні: це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [2].

Поняття "інноваційний потенціал" отримало свій розвиток на початку 80-х років минулого століття. Воно розвивалось та уточнювалось у процесі теоретичних, методологічних та емпіричних досліджень. В останні роки зростає кількість досліджень, присвячених вивченню окремих аспектів цієї дефініції на різних рівнях управління.

Згідно з Законом України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні", прийнятий у 2003 році, "інноваційний потенціал – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки" [3].

Інноваційний тип розвитку характеризується перенесенням акценту з науково-технічних рішень на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції; прогресивними організаційними та управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності.

Сьогодні Україна зіштовхується з рядом проблем у формуванні інноваційної моделі економічного розвитку національної економіки. По-перше, заважає відсутність стратегії виходу України на інноваційний шлях розвитку. По-друге, нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності зараз не є досконалою. По-третє, адміністративно-організаційні структури управління інноваційною діяльністю дуже слабкі. Також ключовими проблемами в розвитку інноваційної діяльності в Україні є: недосконалість функціонування інноваційної інфраструктури; низький рівень фінансового забезпечення реалізації інноваційної політики; неефективне використання наявних фінансових ресурсів для реалізації інноваційної діяльності; повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції. Без вирішення цих проблем всі заклики про переведення економіки на інноваційний шлях розвитку залишатимуться недосяжними [4].

Сучасний стан розвитку економіки України засвідчує вичерпність можливостей екстенсивного економічного розвитку. На жаль, інноваційний потенціал України використовується менш ефективно порівняно з іноземними країнами.

Інноваційний тип сучасного економічного зростання змінює його основу – рушійною сферою розвитку стає не промислове виробництво, а розробка нових технологій. Відтепер головним є не валовий випуск, а комерційна діяльність із продажу нової продукції (яка зазвичай випускається малими серіями), інтелектуальна складова стає провідним фактором виробництва.

Україна належить до числа країн із високим науковим потенціалом. В Україні, яка має високі показники розвитку сфер, що є первинними джерелами інноваційного розвитку, технологічний та виробничий потенціал промисловості України вкрай низький. Інновативність промислового виробництва України складає близько 13 %, що на порядок менше світового рівня. Аналіз стану розвитку

інноваційної діяльності в країні дає змогу зазначити, що останніми роками понад 80 % промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю [5, с. 4–7].

Це створює загрозу перетворення України в країну, яка експортує сировинні ресурси і для промислового виробництва, й інтелектуального виробництва. Товарообіг високотехнологічної продукції України складає більше 3 млрд дол., з якого більшу частину складає імпорту – більше 2 млрд дол. Експорт високотехнологічних товарів здійснювався на значно меншу суму – трохи більше 800 млн дол., близько 3 % загального українського експорту товарів [6].

В Україні збережений достатній інноваційний потенціал, який розвивається практично самостійно в окремих галузях оборонної промисловості (радіоелектронне стеження, радіолокація, засоби наведення високоточної зброї, системи бронетанкової техніки, системи протиповітряної оборони), енергетичному атомному машинобудуванні (Україна має більше 12 % світового ринку); авіаційному та енергетичному турбінобудуванні (Україна має більше 43 % високо-технологічного експорту); ракетній, авіаційній та космічній техніці (Україна є учасником великої кількості міжнародних проектів і має стабільне позитивне торговельне сальдо); технології надвисоких частот (Україна посідає одне з чільних місць у світі); кристалічні матеріали для мікроелектроніки, сонячної енергетики.

Протягом останніх років зафіксовано певні позитивні тенденції в розвитку інноваційної діяльності. Зросла чисельність підприємств, що впроваджують засоби автоматизації і механізації, активніше впроваджуються прогресивні технології. Найбільшу частку інновацій упроваджують підприємства авіабудування, медичної, суднобудівної, скляної, електротехнічної промисловості і хімічного, нафтового, сільськогосподарського машинобудування і металургії. Найпоширеніший напрям інноваційної діяльності – оновлення продукції (кількість таких підприємств становить 1,4 тис.), у середньому освоюється 20 тис. найменувань нових видів продукції на рік. Проте кількість упроваджених ресурсозберігаючих технологій зросла лише на 1,7 % [6].

У нашій державі проголошено курс на розвиток інноваційної економіки, що підтверджено відповідними указами Президента і постановами уряду у рамках виконання цього завдання передбачено не менше 25 % коштів, отриманих від приватизації державного майна, спрямовувати на інноваційне інвестування державних підприємств і окремих господарських товариств.

У виробничому секторі відсутнє формування передумов активізації інноваційної діяльності, реалізація яких залежатиме як від сприятливості макроекономічної кон'юнктури, так і від виваженості державної політики. З теоретичної точки зору, для вирішення питання активізації інноваційної діяльності промислових підприємств на мікрорівні треба створити відповідне економіко-правове середовище, яке стимулювало б товаровиробника впроваджувати науково-технічні розробки й інновації. Підприємства не мають стимулу для впровадження інноваційних процесів без належної інвестиційної підтримки, або відсутність інноваційних пільг внаслідок використання науково-технологічних надбань. Слід також наголосити на тому, що значна частка інновацій, як і інвестицій, здійснювалася у галузях, які мають невисоку інноваційну спрямованість [7, с. 332].

Таким чином, щоб збільшити впровадження інновацій, держава має активізувати механізм надання пільг промисловим підприємствам, що впроваджують інновації. А також позитивним кроком може бути встановлення можливостей для надання державних гарантій щодо погашення кредитів комерційних банків, наданих для придбання технологій та їх складових підприємствам, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої

влади, Національної та галузевих академій наук. Отже, треба застосовувати механізми активного державного регулювання.

Згідно з законом України "Про основи державної політики у сфері науки і науково технічної діяльності" від 14 вересня 2006 року основними засобами державної підтримки інноваційної діяльності мають бути:

національні державні науково-технічні програми, міжнародні науково-технічні програми;

- держзамовлення у науково-технічній сфері;
- державна науково-технічна експертиза;
- бюджетне фінансування науково-технічної діяльності;
- патентно-ліцензійна діяльність;
- стандартизація і сертифікація у науково-технічній сфері;
- формування науково-технічних кадрів;
- створення системи науково-технічної інформації.

У свою чергу Інноваційна модель розвитку потребує здійснення витрат на фінансування вітчизняної науки та інноваційної діяльності щонайменше у 5 разів [8].

Треба активніше створювати (і заохочувати вже створені) технопарки, технологічні інкубатори, інноваційні виробництва, передусім у пріоритетних галузях: радіоелектроніці та приладобудуванні, сільськогосподарському машинобудуванні, важкому машинобудуванні, суднобудуванні, літакобудуванні, хімічній промисловості, а також у "споживчих" галузях – легкій, харчовій, меблевій промисловостях.

Отже, розробка і впровадження інноваційної моделі управління національною економікою має стати стратегічним завданням державної інноваційної політики в Україні.

Зробивши аналіз інноваційної діяльності підприємств та потенціалу в Україні, можна сказати, що сьогодні недостатньо повно та раціонально використовується інноваційний потенціал на українських підприємствах. Послідовне вирішення ключових проблем, пов'язаних з упровадженням інновацій, дасть змогу вийти на новий етап розвитку національної економіки.

По-перше, необхідно завершити структурну перебудову національної економіки та прискорити темпи економічного зростання. По-друге, збільшити частку експорту високотехнологічної продукції в його загальній структурі та підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки. По-третє, необхідно забезпечити наукову підтримку необхідних темпів імпортозаміщення, розумне використання всіх необхідних ресурсів – матеріальних (у тому числі фінансових), природних, людських. А також потрібно раціональніше використовувати існуючий науково-технічний та інноваційний потенціал. Новостворені інноваційно-орієнтовані структури та їх потенційні утворювачі потребують державної підтримки. Ще бажано затримати відток висококваліфікованих фахівців з країни, сприяти залученню внутрішніх та іноземних інвестицій до науково-технічної сфери. Активне створення і підтримка технопарків, технологічних інкубаторів, інноваційних виробництв допоможе вийти на новий рівень розвитку країни.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Федоренко В. Г. Инвестознавство. Ч. 2 / Федоренко В. Г. – К.: Ірпінь, 2010. – 374 с. 2. Про інноваційну діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : www.rada.ua. 3. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.ua. 4. Базелл Р. Д. Информация и риск в маркетинге / Базелл Р. Д., Кокс Д. Т., Браун Р. В. – М. : Финстатинформ, 1993. – 240 с. 5. Проект Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних напрямів розвитку на 2013 і 2014 роки // ВВР. – 2011. – № 3. – С. 4–7. 6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. 7. Конкуентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базілюк, Я. В. Белінська та ін. ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 332 с. 8. Комітет з питань науки і освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua>. 9. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 року № 143-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov>.